

Η Πραγματικότητα στην Ελληνική Γεωργία
(Γενικές και Πρόσφατες Τάσεις)

(απ. κ. Λοφίανος)

- Το **συνολικό εισόδημα** των αγροτικών νοικοκυριών δεν επηρεάζεται, στο βαθμό που προβάλλεται, από την εξέλιξη του εισοδήματος τους, που προέρχεται από την γεωργική τους δραστηριότητα.

Αυτό γιατί, σε μέσους όρους, περίπου το 60% του συνολικού εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών προέρχεται από πηγές και δραστηριότητες εκτός αγροτικής εκμετάλλευσης. Οι περισσότεροι αγρότες δεν εξαρτώνται από την γεωργική τους δραστηριότητα για την εξασφάλιση μεγάλου μέρους του εισοδήματος τους.

Έτσι, ο κοινωνικός χαρακτήρας της πολιτικής τιμών και η σκοπιμότητα παροχών, όταν αυτές συνδέονται με τον μηχανισμό στήριξης των εισοδημάτων μέσω των τιμών και των επιδοτήσεων, αμφισβητείται λόγω της προοδευτικότητας των οφελημάτων (συντείνει στη συγκέντρωση εισοδημάτων σε μικρό αριθμό μεγάλων εκμεταλλεύσεων) αλλά και επειδή το εισόδημα από δραστηριότητες εκτός εκμετάλλευσης, για τις μικρές ιδιαίτερα αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι ο πιο σημαντικός συντελεστής εισοδήματος.

Ακριβώς το ίδιο ισχύει και με παροχές που έχουν σχέση με επιδότηση οποιουδήποτε μέσου παραγωγής (λιπάσματα, φυτοφάρμακα, καύσιμα, επιτόκια, μηχανήματα κ.λ.π.).

Η ανάλυση του συνολικού εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών στην Ελλάδα όπως παρουσιάζεται για την περίοδο 1988 - 1990¹ έχει ως εξής: Εισόδημα : από δραστηριότητα στην αγροτική εκμετάλλευση 39%, από άλλες ανεξάρτητες επαγγελματικές δραστηριότητες 19%, από ημερομίσθια εκτός αγροτικής εκμετάλλευσης 18%, από ιδιοκτησία 12%, από κοινωνικές παροχές, ασφαλίσεις κ.λ.π. 12%.

- Οι ισχυρισμοί ότι το "εισόδημα των αγροτών είναι σημαντικά χαμηλότερο από το εισόδημα των υπόλοιπων πολιτών" δεν ευσταθεί.

Το μέσο επίπεδο του **συνολικού εισοδήματος** των αγροτικών νοικοκυριών δεν είναι χαμηλότερο από αυτό του συνόλου των νοικοκυριών της χώρας. Για παράδειγμα, το 1985 το συνολικό εισόδημα των Ελλήνων αγροτών ήταν στο επίπεδο του 108% του συνολικού εισοδήματος του συνόλου των νοικοκυριών της χώρας.² Είναι βέβαια σωστό ότι το **γεωργικό εισόδημα** κατά μέσο όρο υπολείπεται του συνολικού εισοδήματος του συνόλου των νοικοκυριών στην Ελλάδα. Όμως το αγροτικό εισόδημα είναι μόνο μέρος του συνολικού εισοδήματος των αγροτών. Το γεωργικό εισόδημα ταυτίζεται περίπου με το συνολικό συνήθως στην περίπτωση των μεγάλων και εύρωστων αγροτικών εκμεταλλεύσεων, οι διαχειριστές και τα μέλη της οικογένειας των οποίων δεν έχουν λόγο να προστρέξουν στην πολυαπασχόληση.

¹ Πηγή: Eurostat: Total Income of Agricultural Households 1995 Report (Έρευνα ετών 1988 - 1990)

² Πηγή: Statistical office of the E.C. "Total Income of Agricultural households, 1992. Report 5c Luxembourg)

- Η κατανομή του αγροτικού εισοδήματος μεταξύ του συνόλου των αγροτικών εκμεταλλεύσεων της χώρας είναι ιδιαίτερα άνιση. Τα συμβατικά μέτρα στήριξης του γεωργικού εισοδήματος (τιμές - επιδοτήσεις) επιδεινώνουν το πρόβλημα της άνισης κατανομής. Αντίθετα η συμπλήρωση εισοδήματος με δραστηριότητες εκτός εκμετάλλευσης, στην οποία προστρέχουν σχεδόν αποκλειστικά όσοι διαχειρίζονται μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις, αμβλύνει το πρόβλημα αυτό.
- Δεν είναι αληθές ότι η αγροτική παραγωγή και το γεωργικό εισόδημα μειώνονται, ή κινδυνεύουν να μειωθούν στην Ελλάδα. Αυτό που ισχύει είναι ότι η **σημασία** της γεωργίας στην εξασφάλιση εισοδήματος, ή στην ανάπτυξη της υπαίθρου μειώνεται κατά τις τελευταίες δεκαετίες τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Κατά την περίοδο 1973 - 1987 η σημασία της γεωργίας, όπως εκφράζεται από την **ακαθάριστη** προστιθέμενη αξία της γεωργικής παραγωγής, μειώνεται με ρυθμό **χαμηλότερο** από οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (- 1.4% το χρόνο).

Το ύψος της **καθαρής** προστιθέμενης αξίας στην Ελληνική γεωργία, **ανά ετήσια μονάδα εργασίας**, ήταν 4280 Ευρωπαϊκές Νομισματικές Μονάδες (ENM) το 1980 και 5780 ENM το 1990. Δηλαδή κατά την δεκαετία 1980 - 1990 το μέγεθος αυτό αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 3.1%. Αυτός ο **ρυθμός αύξησης** που παρουσιάζεται στην Ελλάδα είναι υψηλότερος του αντίστοιχου στο Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, την Πορτογαλία και το Ηνωμένο Βασίλειο για την ίδια περίοδο.³

- Δεν είναι σωστό ότι οι αγρότες στην Ελλάδα "ξεκληρίζονται". Ο αριθμός των απασχολούμενων στην γεωργία, ως ποσοστό του συνόλου των απασχολούμενων στην οικονομία είναι ο υψηλότερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρά το γεγονός αυτό, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μείωσης των απασχολούμενων στον γεωργικό τομέα μεταξύ του 1970 και του 1990 είναι μόνο 2.09% ενώ μεταξύ του 1980 και 1990 είναι 2.0%.

Οι μόνες χώρες της Ε.Ε. που παρουσιάζουν μικρότερο ρυθμό μείωσης των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα μεταξύ του 1980 και 1990 είναι η Ιρλανδία (-1.92%), η Ολλανδία (-0.77%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (-1.47%).

- Παρά τους διάφορους ισχυρισμούς περί του αντιθέτου, στην περίοδο 1981-1994 αντιστοιχεί μια μέση ετήσια **αύξηση του όγκου αγροτικής παραγωγής** στην Ελλάδα ίση με 0.4%. Είναι όμως γεγονός ότι κατά την ίδια περίοδο παρατηρήθηκε μια μέση ετήσια μείωση **της πραγματικής αξίας του τελικού αγροτικού προϊόντος** κατά 1.5% το χρόνο εξαιτίας του υψηλού ρυθμού πληθωρισμού (η αύξηση των ονομαστικών τιμών δεν κάλυψε απόλυτα καθ' όλη την περίοδο τον ρυθμό του πληθωρισμού). Έτσι, το συνολικό γεωργικό εισόδημα της χώρας, η καθαρή προστιθέμενη αξία σημείωσε μια μέση ετήσια μείωση σε πραγματικούς όρους ίση με 0.8%, παρά την αυξητική τάση του όγκου της παραγωγής.

³ European Commission, European Economy and Studies "The Economics of the CAP" No 5, 1994 σελ. 182

Παρ' όλα αυτά, το γεωργικό εισόδημα ανά ετήσια μονάδα εργασίας πλήρους απασχόλησης (2200 ώρες το χρόνο) αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 1.7%.

- Οι χρηματικές μεταβιβάσεις από το Γεωργικό Ταμείο της Ε.Ε. αντιστοιχούν για το έτος 1994 σε ποσοστό 39% της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της γεωργίας (του ακαθάριστου γεωργικού εισοδήματος) και σε ποσοστό 46% του καθαρού γεωργικού οικογενειακού εισοδήματος.

Πρόσφατες Τάσεις

- Κατά το 1995 εργάσθηκαν στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις στην Ελλάδα, περίπου 1.774.000 άτομα. Όμως συνολικά διατέθηκαν στην Ελληνική γεωργία 700.000 περίπου "εργατοέτη" πλήρους απασχόλησης. Αυτό σημαίνει ότι το ασχολούμενο με τη γεωργία εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα απασχολείται πλήρως με τη γεωργική δραστηριότητα μόλις κατά 4 0%.

Μόνο ένας στους 10 Έλληνες αγρότες απασχολείται πλήρως και αποκλειστικά στη γεωργία σήμερα. Η συντριπτική πλειοψηφία των αγροτών υποαπασχολείται ή έχει και άλλες επαγγελματικές ασχολίες.

- Το 1995 το αγροτικό εισόδημα στην Ελλάδα (Καθαρή Προστιθέμενη Αξία στη Γεωργία ανά ετήσια μονάδα εργασίας) εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 2.0% έναντι του 1994 ακολουθώντας μια αύξηση το 1994 έναντι του 1993 ίση με 9.2%. Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνει την εντυπωσιακή συμπεριφορά αυτού του δείκτη κατά την περίοδο 1973 έως σήμερα (αύξηση κατά 70% από το 1973).
- Το 1995 το επίπεδο του συνολικού όγκου παραγωγής παρέμεινε περίπου αμετάβλητο σε σχέση με το 1994. Ο όγκος της φυτικής παραγωγής μειώθηκε κατά 0.8% και της ζωϊκής παραγωγής κατά 0.5%.

Γάλα και Αιγοπρόβειο Κρέας

- Κατά την περίοδο 1981 - 1994 παρατηρήθηκαν μερικές μεταβολές στον όγκο της παραγωγής για τα προϊόντα αυτά. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης της παραγωγής γάλακτος ήταν 0.7% και αιγοπρόβειου κρέατος 0.4%.
- Το 1995 παρατηρήθηκε μια μικρή αύξηση του όγκου παραγωγής γάλακτος κατά 0.9% που οφείλεται κυρίως στην αύξηση της παραγωγής αιγοπρόβειου γάλακτος παρά αγελαδινού για το οποίο εφαρμόζεται το σύστημα των ποσοστώσεων. Όμως η τιμή του γάλακτος σε πραγματικούς όρους μειώθηκε σημαντικά (-6.2%) λόγω της μείωσης της ζήτησης που προέκυψε ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού από εισαγόμενα προϊόντα. Ο όγκος παραγωγής αιγοπρόβειου κρέατος αυξήθηκε κατά 0.3% ενώ οι πραγματικές τιμές είχαν μειωθεί κατά 2.3%.